

Hierbij ontvangt u de nieuwsbrief van de Historische Vereniging Oud Leiden voor de maand april. In deze nieuwsbrief leest u alles over de nieuwste boeken in onze boekenwinkel, leuke evenementen en andere nieuwtjes die we u niet willen onthouden. We kunnen voorzichtig weer wat (hybride) evenementen organiseren. Kijk voor meer informatie over de Historische Vereniging Oud Leiden op onze website: www.oudleiden.nl.

Nieuwsbrief van de Historische Vereniging Oud Leiden April 2022

Ontvangt u deze nieuwsbrief en bent u nog geen lid van de Historische Vereniging Oud Leiden? Voor 25 euro per jaar geniet u van de vele voordelen die het lidmaatschap u biedt en steunt u ons in ons streven om de kennis van de geschiedenis van Leiden te bevorderen en het Leidse culturele erfgoed te beschermen.
Meer informatie over het lidmaatschap vindt u [hier](#).

Teksten en foto's voor de nieuwsbrief van mei mogen tot en met vrijdag 22 april 2022 worden aangeleverd op het [adres van de redactie](#).

AGENDA

20 april: Lezing over het Joodse Weeshuis. Om 20.00 uur in de Lokhorstkerk. Zie bericht verderop in deze nieuwsbrief.

24 mei: Een avond over Aad Donker. Om 20.00 uur in de Lokhorstkerk. Zie bericht verderop.

Lezing over het Joodse Weeshuis

Op woensdag 20 april 2022, om 20.00 uur, geeft Jaap W. Focke een lezing over het Joodse Weeshuis in Leiden, onder de titel '*Machseh Lajesoumim - Een Joods Weeshuis in Leiden*'. De lezing vindt plaats in de Lokhorstkerk, Pieterskerkstraat 1, Leiden.

In zijn recent bij Amsterdam University Press verschenen boek "Machseh Lajesoumim - A Jewish Orphanage in the City of Leiden, 1890-1943" reconstrueert Jaap Focke in detail het leven in het weeshuis, dat in 1929 werd gevestigd in het toen nieuwe gebouw aan de Roodenburgerstraat, hoek Cronesteinkade. Op 17 maart 1943 werden de bewoners door de Leidse politie op bevel van de Duitsers naar het station gebracht, waarop zij via Westerbork werden gedeporteerd naar de vernietigingskampen. Van de 50 kinderen en 9 stafleden overleefden vier personen. De schrijver heeft uitgebreide naspeuringen verricht naar de nabestaanden van de bewoners vanaf 1929.

De lezing wordt georganiseerd in samenwerking met de Stichting Vrienden van de Leidse Synagoge.

We organiseerden onlangs mede een herdenking bij het Joodse Weeshuis. Kijk [hier](#) het filmpje dat onze mediapartner Sleutelstad maakte.

Aad Donker & After Nature

Menno Voskuil

**Een avond over Aad Donker
Dinsdag 24 mei, 20.00 uur, Lokhorstkerk**

Dat Leiden een stad is die sinds eeuwen grotere en kleinere kunstenaars heeft voortgebracht, is de leden van de HVOL wel bekend. Zo ook aan het einde van de vorige eeuw, toen drie broers uit eenzelfde Leidse familie die weg waren gevolgd:

Gijs (1964), Justus (1966) en Aad Donker (1967-1998) werden alle drie kunstschilder. De directe aanleiding voor een avond over de jongste van de drie is het onlangs verschenen boek *Aad Donker & After Nature*, uitgegeven door de Leidse uitgeverij Primavera Pers. Hierin beschrijft Menno Voskuil aan de hand van interviews met de betrokken kunstenaars en niet eerder gepubliceerde brieven en documenten diens leven.

Dat tumultueuze, korte leven spreekt nog altijd tot de verbeelding: de branie, het avontuur, de rijkdom, de liefde en de dood. De drie broers vonden eind jaren '80 aansluiting bij het succesvolle, maar ook verguisde kunstenaarscollectief *After Nature*. Deze groep verzette zich tegen vergezochte kunsttheorieën en abstracte kunst, zij wilden 'gewoon' schilderen wat zij zagen: landschappen, stilleven, en (zelf)portretten.

Het leven van Aad nam in 1992 een beslissende wending toen hij in New York miljonairsdochter Amy ontmoette, de liefde van zijn leven. Vier jaar lang leefde hij daar met haar, maar vlak voor het voorgenomen huwelijk liep de relatie spaak. Terug in Leiden ging het bergafwaarts met hem. De breuk met Amy bleef hem achtervolgen en leidde tot allerlei angsten en waanideeën. Door te schilderen en te schrijven probeerde hij zijn grip op de werkelijkheid terug te krijgen, maar het bleek tevergeefs: op 1 november 1998 pleegde hij zelfmoord in zijn atelier aan het Rapenburg. Hij werd begraven op de RK begraafplaats aan de Zijlpoort.

Marijke Tolsma gaat in gesprek met Gijs Donker en met Menno Voskuil, en zal zo de 'Leidse kanten' van de kunst van Aad Donker belichten. Welke rol speelde zijn geboortestad in zijn werk? En welke de collecties van de Leidse musea? Waar precies in Leiden heeft hij gewoond en gewerkt? Zijn er wellicht (Leidse) stadsgezichten van hem bewaard? En, meer in den brede: wie waren er zoal betrokken bij *After Nature*?

Onze ALV vond afgelopen maandagavond 28 maart plaats. Marijke Tolsma en Cees Meijer werden voorgedragen als nieuwe bestuursleden. Emil Broesterhuizen vertrok als bestuurslid en werd bekroond als lid van verdienste. De notulen van de ALV zullen binnenkort op de site van Oud Leiden verschijnen.

Herplaatsing gevelsteen

Om een stad leefbaar te houden is het soms nodig in te grijpen in een bestaande situatie. De woonwijk de Zeeheldenbuurt is bebouwd in de jaren 1915 om daarmee de verkrotte binnenstad te ontlasten. Er werden woningbouwverenigingen opgericht die de realisatie van plannen voor nieuw en gezond wonen gingen realiseren. Zo bouwde de woningbouwvereniging Eensgezind een deel van de woonwijk. De architect van dat moment, W. Fontein, ontwierp een deel van de wijk dat helaas van het begin af niet goed functioneerde. Maar het geld was besteed en op. Het heeft tot in onze tijd geduurd voordat deze huizen zijn vervangen en nu voldoen aan de moderne eisen. De huizen van toen zijn gesloopt. Gelukkig zijn de gevelstenen die de start van de bouw en vereniging vermelden, bewaard gebleven. Een aandacht die onze HVOL wellicht stimuleerde?

In ieder geval heeft Jan Hartstra, lid van de werkgroep Geveltekens, er aantekeningen van gemaakt en gevolgd waar de stenen werden herplaatst. Hier zijn zijn notities:

“Aan de Zijlsingel stonden nog tot 2019 een aantal huizen van vlak na de eerste wereldoorlog. In die huizen zaten 2 gevelstenen; ongeveer op de plek van Zijlsingel 58 zat een steen met het opschrift: ANNO 1918 WONINGBOUWVEREENIGING “EENSGEZINDHEID” OPGERICHT 21 APRIL 1915. Zie P 1370099 met

bijbehorende compositiefoto's P1370100 en 101 (en naar keuze enkele andere).
Ook bij nummer 50 zat een gevelsteen, met opschrift: TER HERINNERING AAN
HET 25 JARIG BESTAAN DER WONINGBOUWVER. "EENSGEZINDHEID" 1915 –
1940. Zie P1370617 tm 621.

De huizen werden gesloopt in 2019, maar beide gevelstenen werden er uitgehaald
en bleven bewaard. Op de plek (en achterliggende wijk) werden nieuwe huizen
gebouwd en de gevelstenen werden opnieuw ingemetseld, maar op een andere plek,
dan waar ze aanvankelijk zaten, namelijk Zijlsingel, hoek de Ruijterstraat. Zie
P1010689, 690, 691 en 692. In 2021 werden de huizen opgeleverd."

Dik Kompier, lid commissie geveltekens
Foto's door Jan Hartstra

Van origine is het Energiepark Leiden hét centrum van industriële nijverheid in Leiden, met de monumentale energiecentrale als eyecatcher. Bijzondere historische gebouwen vertellen het verleden van dit deel van de binnenstad.

Het Papegaaisbolwerk en het filtergebouw langs het water, de indrukwekkende Energiecentrale met iconische schoorsteen, de aan de Energiecentrale grenzende voormalige Vuilverbranding en Nieuwe Energie. Bijzondere historische gebouwen boordevol bijzondere mensen met prachtige verhalen.

Op **zondag 3 april 2022** zijn mensen van harte welkom om op verhaal te komen in het Energiepark aan de Langegracht in Leiden. De activiteiten zijn kosteloos en kijkt u op het tijdsschema voor de aanvangstijden. Kijk voor meer informatie op <https://energieparkleiden.nl/>

Sleutelstad

RADIO TV ONLINE

Thuis in de Leidse regio

Samenwerking met Sleutelstad

Oud Leiden is blij met de nieuwe samenwerking met Sleutelstad. De lokale omroep is voortaan onze mediapartner, wat betekent dat we samen aan de slag gaan met interessante inhoud voor tv en radio. Het Leids Erfgoeddebat was de eerste succesvolle samenwerking tussen Sleutelstad en Oud Leiden. U kunt het debat [hier](#) terugkijken.

Oud Leiden boos over 'stiekeme' sloop kantoorpand

Terwijl de gesprekken over behoud van het kantoorpand nog liepen, kwam onverwacht de melding dat gisteren de sloop van de voormalige carrosseriefabriek aan de Lammenschans 138 al was begonnen.

"Zo ga je niet met elkaar om", is de reactie van vicevoorzitter Jan-Jaap de Haan van de Historische Vereniging Oud Leiden. Nog maar een paar maanden geleden deden de historische vereniging en de erfgoedorganisatie Cuijpergenootschap gezamenlijk een oproep om dit bijzondere industriële pand te behouden en in te passen in de nieuwbouw. "Wij waren nog in gesprek met de gemeente en de ontwikkelaar. Een eerder gesprek op 15 februari werd verplaatst naar 10 maart, en nu blijkt de ontwikkelaar onverwacht al begonnen te zijn met sloop. Van enige melding hierover waren wij niet op de hoogte. Een hele slechte zaak."

Het pand werd in 1954 in gebruik genomen door de firma Deckers uit Zoeterwoude, die er aluminium carrosserie-opbouwen produceerde. Jongste zoon Ted Deckers schreef aan Oud Leiden: "Het pand straalt 'de nieuwe zakelijkheid' uit. Markant is dat het op palen staat en dat komt omdat de vrachtwagens er vroeger onderdoor reden om in of uit de fabriekshal te komen. De entree was links van het pand en kenmerkte zich door een open hal, waarin zich de receptie bevond, en een grote trap naar boven. Boven waren alle kantoren gevestigd, van tekenkamer tot administratie en van vergaderkamer tot directiekamer. Vanuit de hal was ook een doorgang naar de fabriekshal. Veel glas bij de entree en rondom het gehele gebouw zijn kenmerkend."

De combinatie van het bijzonder ontwerp en de industriële geschiedenis maken dat dit pand als het meest monumentale pand uit de gehele Lammenschans driehoek beschouwd mag worden. De Haan vervolgt: "Eigenlijk is hier al veel eerder van alles fout gegaan. Al langer pleit Oud Leiden ervoor dat er bij planvorming vroegtijdig een cultuurhistorische analyse van een gebied gemaakt wordt. Niet alleen van de monumenten, maar juist ook van de niet-beschermd panden. Dat is jammer genoeg niet gebeurd. Met name bijzondere architectuur uit de wederopbouwperiode is kwetsbaar. Dat is helaas vandaag opnieuw gebleken."

De HVOL gaat in gesprek met de gemeente om dit soort ongelukken voortaan

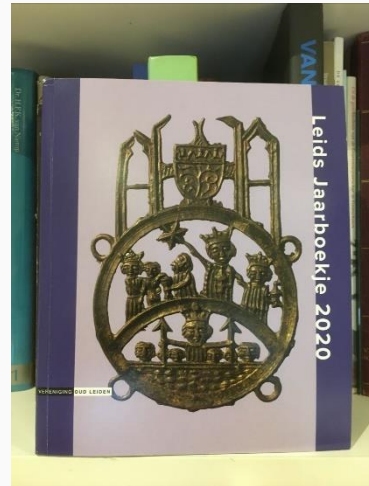
te voorkomen. De vereniging wil eerder betrokken worden bij planvorming om de cultuurhistorische waarden bij ontwikkelingen in te kunnen brengen.

Cadeaulidmaatschap

Maak iemand voor een jaar lid van onze vereniging. Het nieuwe lid kan na dat jaar beslissen of het lidmaatschap voortgezet moet worden of niet.

Prijs: 25 euro

Bestellen: info@oudleiden.nl.

Een afbeelding uit de Beeldbank Station Herensingel

De foto van uitgeverij Brinio spreekt over een nieuw station. Het station Herensingel is gebouwd naar een ontwerp van K.P.C. de Bazel, en werd in

augustus 1912 in gebruik genomen. De eerste jaren was de naam van het station 'Leiden Heerenpoort'. Het spoor vormde de verbinding tussen Leiden en Hoofddorp, en was onderdeel van de Haarlemmermeerspoorlijnen. Vanaf 1935 diende deze lijn alleen voor goederenvervoer. Tot 1971 werd er nog gebruik gemaakt van het goederenspoor, ook naar station Leiden centraal. In 1944/45 werd het emplacement als overslag voor V2's gebruikt. Daarom voerde de RAF op 10 december 1944 een bombardement uit op het station. Dit mislukte. Er vielen bommen op de woonwijk met 8 dodelijke slachtoffers tot gevolg. In maart 1970 is het gebouw afgebroken.

Historische kalender 2022 - April

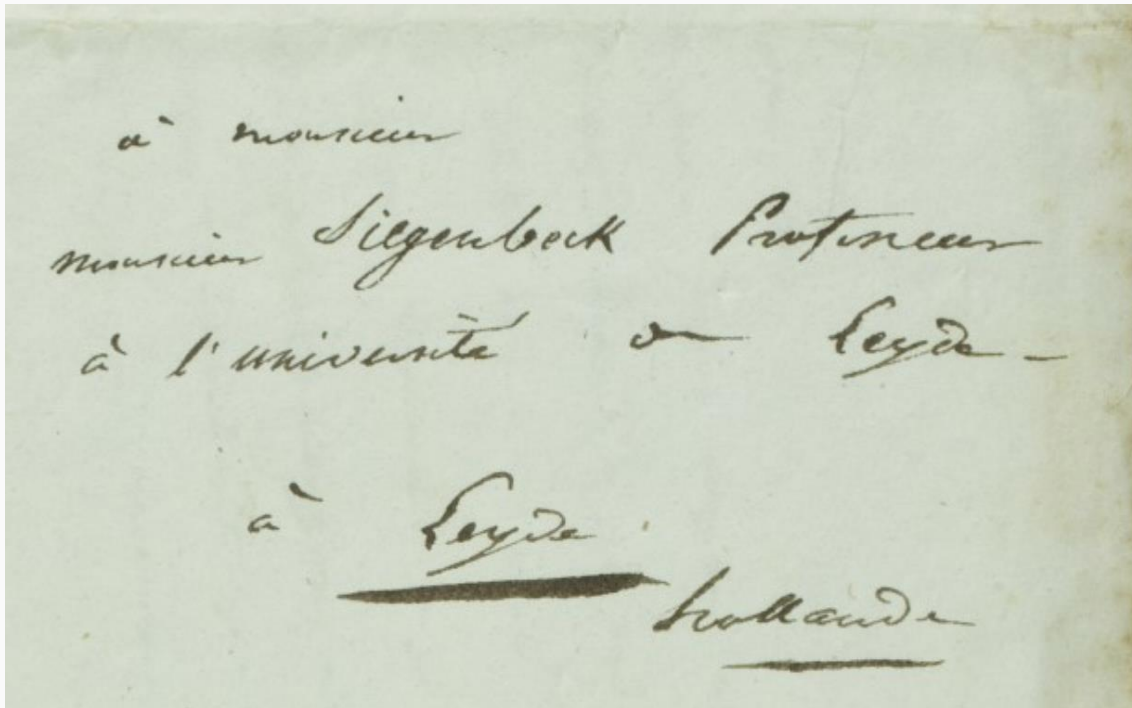
Sint Jorissteeg

Voor de ontsluiting van de Leidse binnenstad moest er o.a. een bredere verbinding komen tussen het Levendaal en de Langegracht. Onderdeel daarvan was de sloop in de jaren 60 van de panden tussen de Sint Jorissteeg en de Krauwelsteeg. Op de foto van de oude Sint Jorissteeg is in de achtergrond het karakteristieke winkelpand te zien op de hoek Hogewoerd en Watersteeg. Dit door architect P.J. Perquin ontworpen art-nouveaupand werd in 1911 opgeleverd.

Erfgoed Leiden Vondst van de Week

Brieven uit 1810 van koning Lodewijk Napoleon

Een onverwachte vondst: drie Franse brieven uit 1810 geschreven door Lodewijk Napoleon. Zijn broer Napoleon Bonaparte stelde hem in 1806 aan als koning van Holland. Lodewijk Napoleon schreef de brieven vlak na zijn troonsafstand aan de Leidse hoogleraar Mattheus Siegenbeek. In de brieven steekt Lodewijk Napoleon zijn interesse voor de Nederlandse taal, kunst en wetenschap niet onder stoelen of banken. [Lees verder.](#)

Machines · Gereedschap · Steigers · Hoogwerkers

We zijn blij met ons nieuwe bedrijfslid: Ernst Barthen van Riool.nl en Huurmaat. Sinds jaar en dag een bekend familiebedrijf van onze stad. Wilt u meer weten over het bedrijf van Ernst, kijk dan [hier](#).

Verkrijgbaar via de HVOL

De onderstaande boeken en publicaties zijn verkrijgbaar bij de HVOL. Het 'HVOL-winkeltje' is een activiteit van de Commissie Promotie, Uitvoering en Ondersteuning. Willem Hogendoorn en Bart Devilee zorgen ervoor dat de boeken na bestelling kunnen worden afgehaald of (indien binnen de Leidse regio) aan huis worden bezorgd. Er zijn drie betalingsmogelijkheden: bedrag overmaken naar de bankrekening van de HVOL, contant of via pinbetaling. Belangstelling? Stuur een mail naar: winkeltje@oudleiden.nl

Voor een compleet overzicht van het aanbod zie Beschikbare Publicaties op de HVOL-website.

Het Welvaren van Leiden, De open samenleving van Pieter de la Court. Arthur Weststeijn.

Pieter de la Court, geboren in Leiden als zoon van Vlaamse migranten, was een van de belangrijkste schrijvers over politiek en economie tijdens de Nederlandse Gouden Eeuw. Al tijdens zijn studie aan de Leidse universiteit begon hij een eigen bedrijf in de lakenhandel, waarmee hij uitgroeide tot een van de succesvolste ondernemers van zijn tijd. Maar hij was ook een vrijdenker die geen blad voor de mond nam en vol overgave pleitte voor religieuze tolerantie, immigratie, vrijhandel en democratisering. Pieter de la Court was een tot de verbeelding sprekende Leidenaar met opvattingen die nog altijd actueel zijn. *Het Welvaren van Leiden* brengt Pieter de la Court vierhonderd jaar na zijn geboorte weer tot leven en markeert zijn relevantie voor het hier en nu. Door actuele uitdagingen in historisch perspectief te plaatsen biedt dit boekje, gebaseerd op de Pieter de la Courtlezing van 2018, inspiratie om ook in onze onvoorspelbare wereld pal te blijven staan voor de open samenleving die Pieter de la Court verdedigde.

HVOL-ledenprijs: € 2,50.

Bestellen: winkeltje@oudleiden.nl

Gedemptegrachtenwandeling

Leiden is van oudsher een waterrijke stad. Toch is er in de loop van de tijd heel veel water gedempt.

Het rijk geïllustreerde boekje (55 pagina's, formaat ongeveer A-5) dat door het Waterambacht Leiden in samenwerking met de HVOL werd uitgebracht, voert langs de meer dan dertig dempingen die door de eeuwen heen binnen de singels hebben plaatsgevonden.

Op maar liefst 45 locaties wordt de wandelaar meegenomen in de geschiedenis van Leiden's verdwenen waterlopen.

HVOL-ledenprijs 2,50 euro.

Bestellen: winkeltje@oudleiden.nl

Als de bom valt - Sporen van de Koude Oorlog in Leiden en omgeving, Ruurd Kok

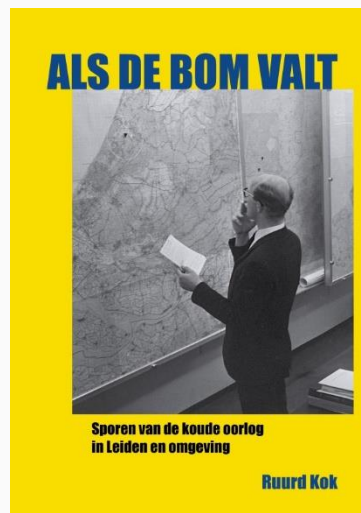
Schuilbunkers, noodwaterkeringen en luchtwachttorens zijn slechts enkele bouwwerken die in Leiden en omgeving herinneren aan de Koude Oorlog. Op meerdere plekken in de regio zijn stille getuigen te vinden van de periode waarin de grote machtsblokken elkaar en de wereld in een ijzige greep hielden en die in december 1991 eindigde met het uiteenvallen van de Sovjet-Unie.

Het is een periode die nog niet eens zo lang geleden is, maar omgeven wordt door een waas van geheimzinnigheid. Het is verrassend te ontdekken op hoeveel plekken in onze dagelijkse omgeving maatregelen werden genomen vanwege de dreiging van een atoomoorlog. Plekken die soms onherkenbaar zijn, een tweede leven kennen of nog steeds in gebruik zijn.

Als schrijvend archeoloog gaat Ruurd Kok (1969) op zoek naar sporen van de Koude Oorlog en naar het verhaal achter deze stille getuigen. De verhalen laten zien welke gevolgen de internationale spanningen hadden voor de Leidse regio. Basis voor deze bundel vormen artikelen die eerder in Leidsch Dagblad zijn verschenen.

HVOL-ledenprijs: € 12,95 (winkelprijs € 15,-).

Bestellen: winkeltje@oudleiden.nl

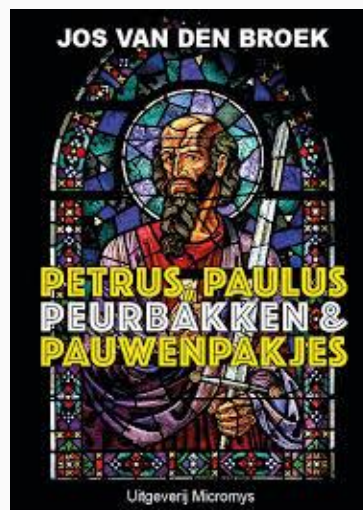
Petrus Paulus Peurbakken en Pauwenpakjes, Jos van den Broek.

PPP en P, zoals van den Broek zijn bundel zelf noemt, is diens vierde boek over Leiden. Het bevat 40 antwoorden op Leidse vragen die de auteur zich ooit stelde. Hij ging op zoek naar antwoorden en legde zijn speurwerk vast in verhalen.

Een van de favorieten van de schrijver zelf is het verhaal over zijn zoektocht naar de oorspronkelijke gerechtelijke stukken van de veroordeling van de Leidse gifmengster Goeie Mie. Niemand wist meer waar die stukken waren. Van den Broek is op zoek gegaan en heeft ze gevonden.

HVOL-ledenprijs € 15,- (winkelprijs € 19,50).

Bestellen: winkeltje@oudleiden.nl.

Historisch water in Leiden - Twee vaarroutes

In het boekje (60 pagina's, formaat ongeveer A-5) dat door het Waterambacht Leiden in samenwerking met de HVOL werd uitgebracht, worden twee routes voor vaartochten van ongeveer 1,5 uur door Leiden gegeven. De ene tocht gaat door de binnenstad en de andere gaat voor een groot deel over de Leidse singels. Tevens worden een aantal doorsteken gegeven waarmee een route bekort of verlengd kan worden.

Het boekje is niet zozeer een vaargids of een toeristengids voor bezienswaardigheden aan de wal, maar het vestigt vooral de aandacht op punten die te maken hebben met het historische Leidse stadswater. Om de aandachtspunten op de route in perspectief te plaatsen wordt in het boekje in kaderteksten ook historische achtergrondinformatie gegeven over de ontwikkeling van een aantal watergerelateerde onderwerpen in de stad door de tijd heen: de rol van

water bij de vroegere verdedigingswerken, de scheepvaart, het beheersen van het waterpeil, de waterverversing, handel en markten, walkanten, scheepswerven en bruggen.

HVOL-ledenprijs 2,50 euro.

Bestellen: winkeltje@oudleiden.nl

Bedrijfsleden

De onderstaande bedrijven zijn bedrijfslid van de Historische Vereniging Oud Leiden.

Heeft u ook een bedrijf met een warm Leids hart en met respect voor de Leidse geschiedenis? Dan is het ondersteunen van de Historische Vereniging Oud Leiden echt iets voor u. Neem contact op met promotie@oudleiden.nl en we vertellen u er alles over.

Bedrijfsleden

